

Уроки АТО

Тетяна САВЧЕНКО

Кризова ситуація в південно-східному регіоні держави відкинула оптимістичні прогнози кількомісячної давності щодо її швидкого врегулювання. Отже, перед керівництвом держави, органів влади всіх рівнів і суспільством в цілому постає питання пошуку найбільш доцільних алгоритмів дій на найближчу та віддаленішу перспективу.

Нашим безумовним досягненням, попри низку проблем, є те, що в умовах кризи держава робить дедалі системніші спроби реалізувати власну інформаційну політику й захистити національний інформаційний простір.

Помітними для пересічного громадянина стали діяльність Інформаційно-аналітичного центру при РНБО України та проведені ним заходи. Зазначений центр перетворився на єдиний державний майданчик, де формуються та виносяться на публічне обговорення інформаційні меседжі щодо подій в районі АТО й державі в цілому.

Іншим позитивним чинником став комплекс заходів з обмеження деструктивного мовлення на Україну російських і проросійських ЗМІ. На сьогодні вже наявний помітний перелік антиукраїнських медіа-ресурсів, мовлення яких в нашій державі припинено. Одночасно триває відновлення роботи українських теле- та радіоканалів в населених пунктах Луганської і Донецької областей, звільнених від терористів, а також розповсюдження там друкованих ЗМІ та іншої інформаційної продукції на кшталт листівок.

Позитивним і своєчасним є рішення керівництва держави розробити та прийняти в стислі терміни необхідні нормативні акти в сфері інформаційної безпеки. Зокрема, на виконання відповідного рішення РНБОУ уряд отримав завдання підготувати та подати на розгляд Верховної Ради законопроекти про внесення змін до деяких законів України з питань протидії інформаційній агресії іноземних держав, передбачивши, зокрема, визначення механізму протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, в тому числі шляхом заборони ретрансляції телевізійних каналів, а також запровадження для іноземних ЗМІ системи інформування та захисту журналістів, котрі працюють у місцях збройних конфліктів, вчинення терористичних актів, ліквідації небезпечних злочинних груп. Також прийнято низку важливих документів або завершується їх розроблення. Це, зокрема, Стратегія розвитку інформаційного простору України, Стратегія кібернетичної безпеки України, закон України про кібернетичну безпеку України, нова редак-

ція Доктрини інформаційної безпеки України, законопроекти про внесення змін до деяких законів. Серед останніх – закони «Про основи національної безпеки України», «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Службу безпеки України», «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», щодо приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів з питань інформаційної та кібернетичної безпеки, вдосконалення системи формування й реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України.

На жаль, при цьому залишилися без належної уваги питання створення національної захищеної операційної системи, національного антивірусного програмного забезпечення, спеціальних програмних і технічних засобів захисту державних інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційних мереж. Причини банальні – загроза втрати монополії на українському ринку з боку відомих світових розробників програмного забезпечення й інформаційних систем змусила їх пролобіювати відмову нашої держави від деяких проектів, зокрема створення національної захищеної операційної системи тощо.

Деяко затягнулося створення відповідного державного медіа-холдингу для підготовки якісного конкурентоспроможного інформаційного продукту та забезпечення поширення в світі об'єктивних відомостей про суспільно-політичну ситуацію в нашій державі.

Іще в травні виконуючий обов'язки Президента видав розпорядження щодо вдосконалення інформування громадськості про пелірегії антитерористичної операції та розгортання роботи Інформаційного центру при оперативному штабі з проведення АТО. На жаль, силові структури фактично самоусунулися від виконання цього завдання. Замість функціонування повнокровного Інформаційного центру АТО вся діяльність звелася до роботи офіційного речника АТО. Як наслідок журналісти та ЗМІ в цілому мають несприятливі умови роботи з висвітлення подій АТО.

Проте, звісно, інформації про поточний стан її ефективність застосу-

вання силових структур держави стає дедалі більше. А з неї неозброєним оком видно: Збройні Сили України, інші військові правоохоронні формування потребують термінової модернізації. На жаль, переоснащення доводиться виконувати одночасно з веденням бойових дій зі знищення терористичних угруповань та незаконних збройних формувань.

Безумовно, ситуація потребує нових підходів у всіх секторах національної безпеки, які тісно взаємопов'язані, і комплексних методів розв'язання наявних у них проблем. Про це йшлося, зокрема, під час парламентських слухань на тему «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання», які відбулися 23 липня 2014 року (див. «Віче» № 15-16 за 2014 р.).

Видається, що однією з причин недостатньої ефективності застосування військ в АТО та значних людських і матеріальних втрат стало використання морально застарілих класичних підходів до ведення бойових дій. А це, своєю чергою, помножилося на багаторічні проблеми, пов'язані з відсутністю якісної бойової підготовки й недоліками системи всебічного забезпечення військ (сил). Певне виправлення попередніх помилок ведеться, але, в найкращому разі, сьогодні ми наблизилися лише до якісного рівня дій Обмеженого контингенту радянських військ в Афганістані тридцятирічної давності. Отож, попередю завдання – досягти рівня збройних сил країн НАТО, котрі мають значний досвід ведення сучасних контртерористичних і протидиверсійних дій в Афганістані, Іраку тощо.

Дуже багато нарікань на рівень забезпечення учасників АТО зв'язком, зокрема захищеним. Хоча, за визначенням, будь-який зв'язок в зоні бойових дій вже має бути захищеним, щонайменше на рівні тимчасової стійкості. За свідченням багатьох людей, які мали стосунок до АТО, для управління підрозділами й навіть військовими частинами переважно використовувалися цивільні переносні радіостанції спонсорської допомоги та звичайні мобільні телефони. Легкість перехоплення переговорів і визначення місця розташування абонентів призвели до численних обстрілів терористами та втрат серед нашого особового складу. Зазначена проблема одна з найбільш

згадуваних у скаргах учасників АТО. Ясна річ, системні зміни в забезпеченні зв'язком Збройних Сил України потребують часу. Але ж минуло вже чотири місяці від початку АТО, а ситуація істотно не змінилася. Інколи складається враження, що обсяги забезпечення засобами зв'язку й оргтехнікою по лінії благодійної допомоги переважають ті, що надійшли встановленим порядком по лінії профільного органу забезпечення. Очевидно, рівень професіоналізму службових осіб, котрі відповідають за цей напрям, аж надто низький. Утім, втрати людей сталися не тільки через незабезпеченість зв'язком. Не забезпечене військо, як усім відомо, бронжилетами, касками. Дефіцитом є одяг і взуття, навіть харчі, вода. Тож за цих умов і військові, і правоохоронці, і добровольці одержують не тільки фізичні травми, а й психологічні утому, жертви, необлаштованість, старе озброєння, неготовність до бойових дій, неефективне подєколи командування. Усе це справляє на них негативний вплив. Тому й не дивно, що певна частина членів сімей військовослужбовців долучається до різноманітних акцій протесту.

Проведений моніторинг засвідчив: часткова мобілізація супроводжується з боку Російської Федерації та внутрішніх антиукраїнських сил заходами цілеспрямованого деструктивного інформаційного впливу на особовий склад ЗСУ та місцеве населення, спробами дискредитації та зриву залучення громадських організацій та патріотично налаштованих громадян України до оборони держави, відвернення людей від всенародної підтримки збройних формувань і правоохоронних органів. Мають місце неодноразові спроби компрометації керівників органів військового управління й обласних державних адміністрацій як неспроможних поставити мобілізаційні ресурси, сформувані військові частини та належно їх матеріально й технічно забезпечити. Має місце навіть деструктивний вплив щодо доцільності проходження військової служби, а також мобілізації.

Зосередження зусиль з боку організаторів і виконавців заходів деструктивного інформаційно-психологічного впливу спостерігається саме на регіональному рівні в умовах обмежених випереджувальних та інших інформаційних дій з боку обласних державних адміністрацій, відповідних органів військового управління та військових комісаріатів.

Інша важлива складова АТО – забезпечення військ озброєнням і військовою технікою, боєприпасами, відповідними технічними засобами. В цілому воно почало налагоджуватися. Але протягом майже п'яти останніх місяців не вдалося поставити до військ у необхідній кількості зразки ОБТ, адаптовані для участі в АТО. Тому необхідно посилити захист бойових і транспортних машин додатковими протикумулятивними екранами та

додатковим бронюванням. Підприємства виробляли це в обмеженій кількості, а допомога волонтерів і спонсорів просто за визначенням не може кардинально поліпшити ситуацію.

Нині силові відомства розміщують замовлення на бронетранспортери лінійки БТР-3 і БТР-4, адаптовані за рівнем захищеності для участі в АТО. На черзі – закупівля «Дозор-Б», розробленого КБ імені О. Морозова. Проте такими машинами всіх проблем силовиків в АТО на полі бою не розв'язати. До того ж досвід АТО показує, що велика небезпека чатує на військовослужбовців часто поза полем бою. Особливо в тих підрозділах, котрі не мають бронетехніки взагалі або її кількість обмежена.

Тож заслуговують на увагу деякі інші вітчизняні розробки. Наприклад, MRAP-броньовик «Шрек», створений колективом Кременчуцького автомобільного заводу, а також легкий багатоцільовий тактичний автомобіль «Козак» на базі шасі «Iveco» виробництва компанії «НВО «Практика», що займається броньованими машинами (саме їхні інкасаторські мікроавтобуси з бронюванням нині стали такими популярними в східних регіонах).

Винаходити велосипед не потрібно, досить скористатися досвідом інших країн. Нагадаємо, під час чеченських кампаній Росія потрапила в схожу ситуацію – напади із засідок, проблеми проведення колон, дії в межах населених пунктів. Їхня техніка не була пристосована до таких умов і потрібно було терміново знайти рішення. Воно знайшлося: замість того, аби витрачати час на випуск нової техніки (це сталося пізніше, з урахуванням накопиченого в тій війні досвіду), у польових умовах проводили локальне бронювання звичайних армійських автомобілів. Звісно, це рішення не ідеальне, бо навіть найкраще бронювання машини, що була сконструйована як звичайна, непорівнянне з повноцінним броньованим автомобілем. Однак такі підходи рятують життя та здоров'я військовослужбовців. І це – головне.

Так зусиллями благодійників і просто небайдужих громадян з'явився «бронемонстр» батальйону «Азов» на базі самоскида. Або інший приклад – КамАЗ-43114 Державної прикордонної служби України, який отримав бронювання на заводі згаданого «Практики». Розрахунки фахівців показують, що використовуючи потенціал ХК «КрАЗ», «НВО «Практика», відповідних підприємств «Укроборонпрому» в Миколаєві, Києві, Харкові, можливо за бюджету орієнтовно в 100 млн. грн. забезпечити захист до 4 тис. військовослужбовців протягом 3–4 тижнів. Справа, як мовиться, за відповідними управлінськими рішеннями.

Аналогічна ситуація склалася з

технічними засобами розвідки, зокрема приладами нічного бачення, тепловізорами, безпілотними літальними апаратами. В цьому напрямі спонсорська допомога відіграла навіть більшу роль, ніж централізовані поставки. Чи не час замислитися над ефективністю менеджменту в оборонній сфері?

Попереду осінньо-зимовий період. Прогнози свідчать, що події на сході держави можуть затягнутися й нашим військовим доведеться діяти за несприятливих погодних умов. Тобто вже давно час вживати термінових заходів із забезпечення українських воїнів усепогодним і теплим одягом, обладнанням для проживання на блокпостах і в польових таборах тощо.

Водночас маємо підстави констатувати: ситуація починає змінюватися на краще. Нещодавно Президент України Петро Порошенко передав сучасну військову техніку бійцям Національної гвардії, заявивши при цьому: «Сьогодні ми продемонстрували, що Україні є чим обороняти свою державу. Першій бригаді спеціального призначення Національної гвардії передані танки, найсучасніші БТР-3 і БТР-4 (на знімку), найновіші броньовані машини «Кугуар» українського виробництва. Ця техніка здатна виконувати завдання, в тому числі у зв'язку зі зміною тактики ведення бойових дій. Окремо хочу відзначити, що ті, хто піде в бій, в тому числі у третій хвилі часткової мобілізації, – будуть одягнені в нову форму, захищені перевіреними, відповідного класу захисту бронжилетами, нагодовані і готові захищати Україну».

Почали успішно виконуватися деякі контракти у сфері військово-технічного співробітництва з західними країнами – з отримання засобів індивідуального захисту, робототехніки, систем зв'язку, приладів нічного бачення та медичного обладнання.

Зміст майбутніх проектів забезпечення обороноздатності української держави полягатиме очевидно в подальшій інтеграції до колективних систем безпеки, наприклад НАТО. Одночасно слід продовжувати відновлення обороноздатності держави. Експерти вважають, що видатки з державного бюджету на сектор оборони потрібно збільшити до 5% ВВП. Також маємо створити таку систему національної безпеки й оборони, коли максимальну кількість громадян вдасться залучити до захисту Вітчизни.

